

7.
DISSERTATIO ACADEMICA
DE GENTE SUMORUM,
IN ANNALIBUS RUSSICIS COMMEMORATA,

QUAM

CONS. AMPL. PHIL. ORD. ABOËNS.

PUBLICO EXAMINI MODESTE SUBJICIUNT

GABRIEL REIN,

Hist. Docens & Aman. ad Bibl. Acad. E. O.

ET

FREDRICUS CTGNÆUS,

Wiburgenses.

In Audit. Philos. die VII Aprilis MDCCCXXVII.

h. a. m. c.

ABOË, ex officina Typographica FRENCKELLIANA.

Annales Novgorodici, ubi res cum Jemis & Svecis gestas enarrant, in tribus diversis locis mentionem quoque faciunt gentis cujusdam cum iisdem conjunctæ, suo sermone Sum (Сумъ) appellatæ, quam inde vel ditioni Suecorum subjectam, vel finibus eorum conterminam fuisse quisque contendat, simulque, ob similitudinem nominis cum appellatione Fennorum indigena *Suomalainen*, domicilia ejusdem in Fennia quærat; cum vero ab antiquissimis inde temporibus non modo duobus, vitæ genere diversissimis, inculta erat populis patria nostra, Fennis scilicet & Lapponibus, sed etiam majores nostri in plures distribuebantur stirpes, haud frustraneum suscepisse opus arbitrati sumus, si in disquisitionem poneremus, quænam incolarum Fennicæ pars nomine Sum fuerit significata. Occurrunt Sumi primum, quantum nobis constat, anno 1240 participes famosæ istius expeditionis a Svecis eorumque focis contra regiones Rusiæ ad Nevam fluvium & Ladogam lacum sitas susceptæ, quæ victoria ALEXANDRI JAROSLAVIDIS, Principis Novgorodensis, eo magis, quo acrius hoc ipso tempore orientales imperii partes sub jugo vexabantur Tatarorum, apud Russos evasit celebrata, & victori locum inter Sanctos ecclesiæ Græco-Ruthenicæ comparavit. Enarratur scilicet:
"Anno 6748 (1240) venerunt Sveci cum magnis copiis (въ

А

"силѣ

"силъ велицѣ) & Normanni, Sumi & Femi summa multi-
 "tudine navium, Sveci cum Principe & Episcopis suis La-
 "dogam (urbem), Novgorodiam totumque territorium Nov-
 "gorodiense occupaturi, et in Neva fluvio ad Ostium Ischoræ
 "appulerunt. Adhuc tamen Deus benignus, misericors, ho-
 "minum amantissimus nosmet potexit, & tutatus est ab ex-
 "traneis, qui frustra absque jussu Divino laborarunt. Nun-
 "tō namque Svecos Ladogam adorturos Novgorodiam adla-
 "tō, Princeps Olexander, haud minimum cunctatus, cum
 "Novgorodiensibus & Ladogensibus hostes aggressus, vi San-
 "ctæ Sophiae & precibus Domine nostræ, Matris Divinæ &
 "Virginis sempiternæ, Mariæ eos convicit mensis Julii die
 "15, festo memoriæ Sanctorum Kyrik & Ulitta, hebdomade
 "conventus Sanctorum patrum 630 in Chalcedone. Magnam vero
 "cladem ibi passi sunt Sveci & occisus est dux eorum Spiri-
 "don 1), (nonnulli Episcopum quoque ibidem interfectum fuis-
 "se contendunt.) permagnaque copia eorum cecidit. Navibus
 "vero duabus, quæ viris honoratioribus (corporibus mortuis
 "eorum) erant onustæ, in mare præmissis, innumeros cate-
 "rorum in scrobe ibi effossa abscondiderunt. Multis vero a-
 "liis vulneratis, eadem nocte, luce diei Lunæ 2) haud exspe-
 "ctata, pudore suffusi abierunt. Novgorodiensium vero ibi
 "ceciderunt Constantinus Lugotiniz, Gyrata Pineschtschinitsh,
 "Præfectus (Намѣстѣ) Drotschilo Nesdylow, filius coriarii,
 "& omnino una cum Ladogensibus virorum viginti, aut mi-
 "nus, sicut Deus scit 3). Princeps vero Olexander cum Nov-
 "gorodiensibus & Ladogensibus salvi omnes redierunt ad suos,
 "defensi a Deo & Sancta Sophia, precibusque omnium San-
 "ctorum" 4) Deinde obvenit nomen Sum anno 1256:
 "Sveci namque, Femi, Sumi & Didman 5) anno mundi 6764
 "venerunt cum toto territorio suo (съ всею волостію) &
 "multitudine copiarum, oppidumque ad fluvium Narovam
 "condere caperunt Novgorodienses, Principe tunc temporis
 "destituti, legatum miserunt in terram inferiorem (послаша
 "въ

"въ низъ) *ad Principem, rogatum ut milites impetrarent,*
ipsi autem nuntios ablegarunt per provincias suas по своей
"волости" simul copias collecturos; qua re vero audita, ho-
"stes impii trans mare aufugerunt" 6). Tertio denique
 loco Chronicon enarrat Novgorodicum primum: "*Anno*
"6826 (1318) Novgorodienses cum exercitu vesti sunt trans
"mare in fluvium plenum (vel spatiosum, въ полную рѣку)
"& acriter pugnautes occupaverunt Lyderem, urbem princi-
"pis Sumensis (сумскаго князя) arcemque Episcopi, & o-
"mnes salvi Novgorodiam redierunt" 7). Annalium de Su-
 mis testimoniis in extenso, ut ajunt, repetitis ad quæstio-
 nem dirimendam propius accedentes, observandum est
 jamjam Cel. STRITTER 8) similitudinem agnovisse voca-
 bulorum *Suomalainen* & *Sum*, unde colligit Fennia inco-
 las in universum hac appellatione fuisse indigitatos; ex
 quo tamen Cel. LEHRBERG quosdam popularium *Jemos*
 fuisse nuncupatos demonstravit, & aliam eorum partem
 apud Russos *Careliorum* nomine fuisse comprehensam in
 confesso est, haud rectissimo stare potest talo sententia
 STRITTERI, quia expresse Sumi a Jemis distinguuntur;
 quod tamen non impedit quin ob causas jam adlatas a-
 liasque postea adferendas gentem hancce in Fennia quæ-
 ramus. In eadem ipsa commentatione inclytissima qua
 domicilia Jemorum exposuit Cel. LEHRBERG, vocabulum
 quoque, cujus nos iterum quæstionem movimus, expli-
 candum sibi met proposuit 9). Considerans scilicet *Su-*
mos a Jemis in Annalibus Russicis definite separari, Lappo-
nesque olim apud populos Germanicæ originis nomine Fen-
norum, hucusque in Norvegia usitato, significatos. semet i-
psos Samelats vel Samelads, totamque gentem Sabme, So-
me vel Suome appellare, contendens porro vocabula hæc
æque ac nostratum Suomalainen & Suomi nonnisi homines
& gentem terras paludosas incolentes significasse, & Histo-
ricis tandem documentis persuasus Lappones antiquioribus

temporibus totam terram nostram pervagatos fuisse, in sententia subsistit: "nomine Sam in Scriptoribus Russicis hodiernos indigitari Lappones, eosque participes fuisse expeditionum supra relatarum, eorumque Principis urbem Abomam scilicet anno 1318 a Russis fuisse occupatam." — Summa cum oblectatione, uberrimoque fructu quæ a viro eruditissimo de Lapponibus exposita sunt perlegimus, nihilominus tamen ab opinione quam tam eximia doctrina ornatus probandam suscepit, variis considerationibus commoti decedere cogimur. — Mirum certe jam primo obtutu videri debet, cur Scriptores citati e Fennia usurpaverint nomen gentis iisdem notissimæ, cum per idem hocce tempus, ut ipse testatur Cel. LEHRBERG 10), alio omnino usi sunt vocabulo populares eorum ad Lappones ditioni Russicæ subiectos significandos. In tribus scilicet foederibus Novgorodiensium cum Magno Principe Tverensis JAROSLAVO JAROSLAVIDE, initis, annisque 1265 11) & 1270 exaratis, & in sex aliis, regnante Magno Principe MICHAËLE JAROSLAVIDE inter annos 1305 & 1308 conscriptis, Lapponia appellatur *Tre*, *Ter*, *Tere* (Tpe, Трѣ, Тѣрѣ, Тѣрѣ, Тѣрѣ) 12), cujus nominis vestigia apud Svecos quoque occurrere videntur, quibus nimirum, testibus VERELIO & BURÆO, Lapponia Russiæ subiecta vocabulo *Trennes* significata est 13); in OTHERI periplo vero regiones hæcce nuncupantur *Terfinnaland* 14). Proprio igitur ad Lappones significandos nomine gaudentes, Russi, si nihilominus, ad pastores hosce Fenniam incolentes denotandos, aliam adhibuerint appellationem, eandem necessario a Fennicæ incolis usurpare debuerunt, neque facile aliquis similitudinem vocabulorum *Сумъ* & *Suomalainen* denegabit: num tamen eo adhuc tempore, quo nostra versatur disquisitio, Lappones a nostratibus appellati fuerint *Sumi*, admodum nobis dubium videtur. Nomen Fennorum olim ad denotandos Lappones a Scandia.

dianis aliisque gentibus Germanicis fuisse adhibitum, & nunc quoque Norvegiæ partem septentrionalem inde Finmarkiam nuncupari notum est; similiter indigenam nostratium appellationem in Fennia Lapponibus fuisse antiquitus inditam Cel. LEHRBERGIO haud denegabimus, quia nunc quoque vocabulis *Same*, *Sabme* & *Sabmelads* semet ipsum significat populus hicce pastorius 15); cum tamen hodierna denominatio *Lap*, *Lappo*, in Fennia probabiliter orta 16) anno circiter 1200 ad SAXONEM GRAMMATICUM jamjam penetraverat 17), haud facile seculo decimo tertio a majoribus nostris ulterius appellari potuerunt *Sum* vel *Some*, neque igitur ab iisdem ad Lappones significandos vocabulum quaestioni subiectum usurpare potuerunt Rusi. Unica igitur restaret suspicio a Lapponibus ipsis nomen hocce fuisse mutuatum, nisi aliis considerationibus convinceremur, in locis citatis Lappones omnino significatos non esse. Perpendentes namque quæ ab antiquissimis inde temporibus de Lapponibus reperiuntur enarrata, nullibi eorum mentio sit utpote gentis bellicosæ, sed e contrario utpote maxime pacificæ: quæ, armis nonnisi ad feris insidiandum utebatur. In "*mira sua feritate, fœdæque paupertate*," quo TACITI vixerunt ætate, armis omnino caruerunt defensoriis, sola spe in sagittis, venatui adhibitis, posita 18); & a JORNANDE expresse *mitissimi*, *Scancieque cultoribus omnibus mitiores* appellantur 19). Neque quæ deinde a PROCOPIO de *Σκευδιφωρις* 20), a PAULO WARNEFRIDI de *Scritobinis* 21), a Geographo Ravennate de *Rerefrenis* & *Sirdifenis* 22), (quibus magis minusve corruptis nominibus Lappones semper indigantur), nec quæ tandem ab ADAMO BREMENSI, quibusdam licet fabulis in errorem abducto, de incolis hisce abditissimæ afferuntur Scandinaviæ 23), de animo eorum bellicoso quandam faciunt mentionem. Apparent e contrario tempore jam ALFREDI MAGNI (c. 900) venatu & pisci-

piscatura occupati, Norvegis subditi iisdemque tributarii
 24); enarrat quoque idem auctor OTHERI populares interdum
 hostiliter impugnatos fuisse a gente vicina Quæ-
 norum, tunc temporis Helsingiam, Sveciæ provinciam,
 inhabitante 25); qua occasione de Lapponibus idem me-
 morare certe haud omiserit, si aliqua eidem ansa præbi-
 ta fuerit. Neque SCHEFFERO quidquam de rebus gestis eo-
 rum bellicis innotuerat, unde *imbelles* eosdem appellat
 26), & OLAUS MAGNUS Lappones *numquam, nisi gravi iniu-
 ria provocatos, bella inferre* testatur 27). His, eosdem sci-
 licet nonnisi ultima necessitate coactos in armis salutem
 quærere, conveniunt quoque quæ a Rev. HÖGSTROM af-
 feruntur: famam nimirum esse divulgatam, enarrat, in
 ea Lapponiæ Luloënsis parte, quæ *Kaitum* dicitur 28),
 incolas viris armatis, e gente, ab iis *Karjel* 29) appellata,
 oriundis, sæpenumero impugnatos & spoliatos, tandem
 convenisse & consilium semet defendendi cepisse; quod
 tamen nec acie instructa, nec manibus in planitie hosti-
 bus confertis perficere ausi sunt, verum in colle muniti,
 ope trabium devolutarum aggredientes peregrinos occi-
 derunt 30). Addit præterea alio loco auctor adlatus Lap-
 pones, rumore apud eosdem interdum divulgato, sese
 ad militiam tubeundam coactos fore, temporibus belli-
 cis ad ecclesiam convenire sedulo evitasse, quod tamen
 minus timiditati, quam potius amoris eorum in patriam,
 quam deferere nolunt, adscribendum esse putat 31). Res
 hasce perpendentibus dubitatio saltem moveri debet num
 pastores isti unquam tales susceperint expeditiones belli-
 cas, quales heic de Sumis una cum Svecis & Tavaistis
 trans mare in terram abditam factæ enarrantur; recolentes
 autem ulterius Ruscos navibus advectos urbem quan-
 dam Principis Sumensis anno 1318 occupasse, minus ad-
 huc credibile nobis fit Lappones heic indigitatos esse. O-
 mnino quidem recte Cel. LEHRBERG nomine *Lyderem A-
 boam*

boam nostram vel potius arcem Aboënsē, quæ tunc temporis a Præfecto Finlandensī LYDERO DE KYRN 32) incolabatur, significatam contendit; bene quoque cætera descriptio cum situ Aboæ convenit: fluvius scilicet iste spatiosus nonnisi versio est vocis Fennicæ *amara*; unde per contractionem hodiernum ortum videtur nomen *Aura* 33). Quod præterea in Annalibus Novgorodicis de sede vel arce Episcopali (Пискупль) eodem tempore quoque occupata memoratur, probabiliter ad Castrum Kuustoënsē paullo ante ab Episcopo RAGVALDO, ejus nominis secundo, exstructum 34) referendum est. Aboam revera anno 1318 a Russis fuisse expugnatam monumenta quoque testantur indigena, quæ *civitatem Aboënsē combustam & Ecclesiam Cathedralē per Ruthenos direptam enarrant* 35). Quo pacto autem eadem principis vel præfecti Laponici urbs appellari potuerit, plane nos latet: populus hicce pastorius, gregibus suis indefinenter circumvagatus, nec domibus quidem constantibus usus, certe numquam de oppido condendo consilium cepit, & quamquam natales primariæ in Fennia urbis ignoti sint, in ea tamen plerumque subsisterunt conjectura Historici, eandem Svecis, duce ERICO SANCTO ad oras nostras impulsis originem debere. Unica igitur restaret opinio Lappones eo tempore adhuc viciniam Aboæ pererrasse, nisi eadem testimoniis historicis omnino refelleretur. Occupatis enim a Svecis regionibus Finlandiæ circa Aboam sitis, nullibi Laponum utpote eadem incolentium fit mentio, verum e contrario, si nomen *Lippia*, in bulla Pontificis GREGORII IX, anno 1230 data, abveniens 36), ad eosdem est referendum, tantum pro vicinis ditionis Svecanæ in Fennia, æque ac Carelii & Ingri, sunt habendi, unde sedes eorum Fennis, dominium Svecorum aufugientibus & ad interiora Finlandiæ loca migrantibus, fuisse coarctatas suspicatur PORTHAN 37). Occupata vero, expeditione Bir-

GERI Jarli, Tavastia, ad sedes Lapponum propius accessisse videntur Sveci, quia tum demum, anno scilicet 1277 de iisdem subjiciendis capta reperiuntur consilia. Documentum nimirum in Schedis BURÆI, regni Svecani quondam Archivarii, repertum & a SCHEFFERO passim citatum expresse testatur Lappones adhuc tempore MAGNI, cognomine *Ladulås* ornati, *sui fuisse juris, & quoniam Rex subdicere illos coronæ non poterat, obtulisse his* (Birca's 38) puta), *qui tentare rem, eosque coronæ Sveciæ subditos facere vellent, proprietatis jus in ipsos sese concessurum* 39). Armis vero Svecicis ad Tavastiam usque porrectis, certe Lapponum subjiciendorum non impotens fuisset Rex, si viciniam Aboæ adhuc gregibus suis pererrassent: unde, iisdem anno 1277 jamjam e Fennia meridionali detrufis, urbem istam anno 1318 Principis Lapponici arcem appellari non potuisse, manifestum nobis videtur; neque qui adhuc regnante MAGNO *Ladulås* sui erant juris, annis 1240 & 1256 in locis Svecorum & Tavastorum, arma imperio Rusfico inferentium, facile sunt numerandi 40). Causis igitur adlatis etsi persuasi nomine *Sum* in Analibus Rusficis Lappones non esse significatos, lubentissime tamen cum Cel. LEHRBERG consentimus, vocabulum hocce ad gentem Fenniam nostram incolentem esse referendum, & quia Aboam in ejusdem terra sitam fuisse manifeste indicant Scriptores, haud male credas de majoribus habitatorum hodiernorum provinciæ Aboënsis heic esse sermonem; cui opinioni amplectendæ aliæ quoque considerationes nosmet pronos reddunt. Licet namque ad totam nostram terram gentemque significandam vocabulis *Finnar*, *Finländare* & *Finland* usi fuerint Scandiani, Sveci tamen, stabilito in oris nostris firmo dominio, præ aliis hisce nominibus Aboæ accolas, terramque eidem adjacentem nuncupasse videntur. Voces hæc tum præsertim arctiori isto adhibebantur sensu, ubi Fen-

nos

nos proprie sic dictos a cæteris Fennicis stirpibus, Tava-
stis scilicet, Careliis & sic porro distinguere voluerunt.
Sic in catalogo Regum Sveciæ antiquo, ab OLAVO Skötkonung
ad ERICUM Läspe continuato de ERICO Sancto enarratur: "*han van först Finland till Cristindoom*" 41);
quod tantummodo de parte Finlandiæ contendere potuerit
auctor, si ampliori sensu, quo nunc vulgo adhibetur,
nomen hocce intellexerit. Aequaliter in Chron. Rhyth-
mico majori ubi expeditio BIRGERI, Ducis, a. 1249 suscepta
commemoratur, solummodo de Tavastis discribitur, omni
de Fennis mentione omisla 42); & terra a THORKILLO KANUTI
occupata "*hedin land*" & "*Carela*" tantum appellatur
43). Eodem quoque sensu in bullis papalibus adhibitæ vi-
dentur appellationes adlatæ: ALEXANDER III, circa annum
1170, tantummodo de Finnis in fide Christiana retinen-
dis 44) & GREGORIUS IX, anno 1229 in *Finlandia & ter-
ris vicinis* (Tavastia sine dubio ad cujus fines verisimili-
ter jam processerant novæ doctrinæ nuncii, forte & in
Carelia) *magnum populum ydolatriæ cultui servientem E-
vangelicando nomen domini agnovisse* 45) loquitur. Con-
versa deinde indefesso sacerdotum & præsertim Episcopi
THOMÆ studio ad fidem Christianam, vique armorum ad
obsequium imperii Svecani perducta Fennia proprie sic
dicta, ubi latius in terram procedendum sibi proposue-
rant Svici, tantum de Tavastis convertendis idem tra-
ctat Pontifex in bulla anno 1237 data 46), & peracta tan-
dem, expeditione BIRGERI Jarli, occupatione Tavastiæ,
de Careliis solummodo sub ditionem redigendis quæstio-
nem movet Pontifex GREGORIUS X 47). Neque seriori-
bus temporibus distributio hæcce patriæ nostræ desit:
ERICUS OLAI (c. 1470) e. gr. *Finlandiam* affert, *cum ad-
iunctis sibi regionibus, quæ sunt Tavastia, Carelia, Lappo-
nia, Nylandia, Ostrobotnia & Alandia* 48); similiter WEXIO-
NIUS: *Tenet Magnus ducatus* (Finlandiæ) *principatus seu*

*ducatu minores, Fenningiæ specialiter sic dictæ, Tavastiæ, Careliæ 49) etc., unde ad nostra usque tempora eadem ista permansit divisio. Ignotum quidem est num ab indigenis ad Sæcos, vel ab his ad illos transierit partitio hæc, id tamen certum est Fennia eandem quoque interfuisse; unde Carelia ab iisdem appellatur *Karjala* vel *Karjalanmaa*, Tavastia *Hämet* vel *Hämeenmaa*, & Fennia proprie sic dicta *Suomi* vel *Suomenmaa*, ut cæteras præteream divisiones. Incolæ vero harum terrarum appellabantur *Karjalainen*, *Hämäläinen*, *Suomalainen* 50); & quamquam ultima hæc nominatio communis jam evasit toti populo nostro, mos tamen antiquior nondum plane oblivioni est traditus, quippe qui, ut certos nosmet fecit Rev. RENVALL, in quibusdam Tavastiæ partibus adhuc retinetur, ubi quum terram in vicinia Aboæ indigere volunt, eandem *Suomenmaa* appellant. Quibus igitur considerationibus commoti in ea subsistendum duximus sententia: "*Nomen SUM in Annalibus Russicis non Lappones significare, neque Aboam Principis Lapponici nominatum fuisse urbem: verum in tribus istis locis citatis de Fennia proprie sic dictis esse sermonem, appellationemque hanc inde rarius apud Scriptores Ruthenorum occurrere, quia rarius ad regiones hæc Fennia magis abditas populares eorum penetraverant* 51), vocabulumque apud ipsos inde minus evaserat divulgatum; unde omnes majores nostri, Careliis tantum exceptis, diu in Russia, communi Femorum nomine comprehendebantur." — Quæ quam firmis innitatur argumentis opinio, benevolæ Lectoris censuræ examinandum & dijudicandum submittimus, omnibus ulterioribus, Fennia proprie sic dictæ fines vel fata demonstraturis, disquisitionibus omisissis, quæ utpote definitu difficiliore, magisque a proposito præsentis alienæ, latius quam fas esset harum extenderent pagellarum ambitum.*

- 1). Mendam heic irrepsisse descriptoris recte observat Cel. LEHRBERG (Untersuchungen zur Erläuterung der ältern Geschichte Russlands, herausgeg. von PH. KRUG S. 159, Note 3.), quia Archiepiscopus t. t. Novgorodiensis SPIRIDON est appellatus.
- 2). Die solis pugnam igitur commissam fuisse apparet, quod omnino cum indice temporis supra adlata convenire testatur Cel. LEHRBERG: Cfr. l. c. Nota 2.
- 3). LEHRBERG l. c. Russorum мужъ vertit cum Germanorum *Mannen*, contenditque heic de viris honoratioribus tantum esse sermonem. Eandem quoque sententiam profitetur Cel. Stritter (Исторія Россійскаго Государства Ч. II, стр. 73, nota 2).
- 4). Consulatut Лѣтописецъ Новгородскій sic dictus I:us (Москва 1781) стр. 132. Лѣтопис. Новг. sic dictus I:us; in Продолженіе древней Россійской Вивліюеники Ч. II obvieniens, heic h bet lacunam. Gentem Sum huic expeditioni interfuisse testantur quoque ex iis quos mihi invisere licuit Annalibus: Софійскій Временникъ (Москва 1820) Ч. I, стр. 251 & Лѣтописецъ Руской (Chron. Susdalense) Изд. Н. Л. (СПб. 1792 sqq.) Ч. II, стр. 13.
- 5). DIDMANNUM huncce vasallum fuisse Danicum in Estonia, prope fines Russiæ habitantem, suspicatur Cel. LEHRBERG p. 170; Ill. KARAMZIN tamen (Исп. Росс. Ч. IV. прим. 95.) contendit Magistrum provincialem Ordinis Teutonici in Livonia apud Lettones hoc nomine fuisse nuncupatum.
- 6). Нвгр. I, стр. 533 sq. Нвгр. II, стр. 142.
- 7). Нвгр. I, стр. 581, Нвгр. II, стр. 173.
- 8). Исп. Росс. Ч. II, стр. 72. 9). L. c. p. 198—212.
- 10). L. c. p. 29, 217 & 227.
- 11). Древняя Россійская Вивліюеника; Изд. 2, Ч. 1, стр. 1 & 4 annum indicat 1263.

- 12). Vid. Собрание Государственныхъ грамотъ и договоровъ Ч. 1 стр. 1—13 passim.
- 13). VERELIUS in notis ad Herraudi & Bosæ Sagan p. 72. BURÆUS in SCHEFFERI Lapponia p. 25.
- 14). Ed. PORTHAN in Vitterhets Acad. Handl. D. VI, S. 66. & RASK in Skand. Litt. Selsk. Skrift. Aar 1815. S. 30.
- 15). HÖGSTRÖM, qui permultos in Lapponia vixit annos, in opere: Beskrifning öfver de til Sveriges Krona lydande Lappmarker S. 44, nomen *Same* tribuit Lapponibus & *Some* Fennis nostris; Cfr. ibid. S. 52 & 56. Idem nostro ævo contendit Cel. GEIJER: Svea Rikes Häfder D. 1, S. 416: "De egentelige Finnarne heta hos Lapparna So: me eller Suome, sjelfve kalla sig Lapparne Same, Sabme eller Sabmelads." Hisce consentiunt SCHEFFERUS in Lapponia p. 6, LEEM in Beskrivelse over Finmarkens Lapper p. 9 sq. & PORTHAN Undersökning om de Nationer, hörande till Finska Folkstammen, hvilka i den äldre Nordiske Historien omtalas in Vitterh. Hist. och Antiquitets Acad. Handl. D. IV. S. 44; unde dubium nobis videtur quod auctoritate Celeberrimi IHRÆ innisus contendit LEHRBERG "Lappones semet ipsos Suome quoque appellare."
- 16). Nomen *Lapp* haud facile originem ducere potuit a Scandianis, quibus scilicet Lappones, æque ac majores nostri, communi Fennorum diu comprehendebantur appellatione, neque prius novum istud innotuit vocabulum, quam post adventum Svecorum in Fenniam, duce ERICO САНСТО; unde suspicari licet, nomen apud majores nostros usitatum a Svecis ad duas hasce diversas, patriam nostram incolentes, gentes discernendas fuisse usurpatum. Neque apud Russos ortam esse appellationem hancce facile intelliges, ubi consideres anno demum 1396 vocabulum *Lop* in Scriptoribus eorum occurrere; Cfr. Русская Лашон. по Никонову списку, Ч. IV. стр. 268. Р.

riter Lapponibus ipsis originem vocis adscribere non possumus, quia nomen hocce non modo inter eos ipsos parum est vulgatum (HÖGSTRÖM S. 56), verum quod eodem sese maledictos arbitrantur, unde SCHEFFERUS (Lapponia p. 5.) verba affert OLAVI NIURENII: "Populi primates, cum eo se salutare titulo (Lapponum puta) audiunt, non parum stomachantur;" idem de Lapponibus Norvegicis testatur LEEM l. c. p. 9; cfr. præterea quæ, pro more erudite, de nominis Lapp origine e lingua Fennica exposuit LEHRBERG l. c. p. 220 sq.

- 17). SAXO GRAMMATICUS in Hist. sua Danica, ex ed. Stephani L. V. p. 85 primus duplicis Lapponiæ facit mentionem. Apud Islandos primum occurrit nomen hocce in historia *Fundin Noregur* inscripta, quam medium seculi decimi secundi ætate non supercedere contendit Cel. P. E. Müller, in Sagabiblioth. 2 en Bind, S. 443.
- 18). TACITI Germ. c. 46. 19). De reb. Geticis edid. LINDENBROGIUS p. 82.
- 20). De bello Gothico, L. II, Cap. XV: Σελήθινοι Θηριώδη τινα βιοτήν ἔχουσιν· οὔτε γὰρ ἱματῖα ἐνδιδύσκοντα, οὔδ' ὑποδεδεμένοι βαδίζουσιν, οὔτε πίνουσιν, οὔτε τι ἐδωδιμον ἐκ τῆς γῆς ἔχουσιν, οὔτε τι αὐτοῖς αἱ γυναῖκες ἐργάζονται· ἀλλὰ ἄνδρες αἱ ζυνταὶς γυναῖξι θηρῶν μόνην ἐπιτηδεύουσι.
- 21). De Gestis Longobard. L. 1. Cap. V. Scritobini — etiam ætatis tempore nōnibus non carent, nec aliis, utpote feris ipsis ratione non dispares, quam agrestium animantium carnibus vescuntur; de quorum etiam hirtis pellibus sibi indumenta coaptant. Hi a saliendo, juxta linguam barbaram, etymologiam ducunt. Saltibus enim utentes, arte quadam ligno incurvo, ad arcus similitudinē, feras assequuntur. Apud hos est animal, non satis absimile cervo, de cuius ego corio, ut fuerat pilis hispidum, vestem in modum tunicæ, genu tenus aptatam conspexi, sicut jam fati, ut relatū est, Scritobini utuntur.

- 22). De Geographia L. IV, Cap. XII: Juxta litus Oceanum, ponitur patria, quæ dicitur Rerefrenorum & Sirdefenorum. Cujus patriæ homines, ut ait Aithanarit, Gothorum Philosophus, rupes montium habitant, & per venationes, tam viri quam mulieres vivere, cibo vel vino ignari existentes in omnibus. Quæ patria super omnes frigida esse adscribitur.
- 23). Hist. Eccles. Cap. 239: Omnes (incolæ) vero sunt Christianissimi, qui in Nordwegia degunt, exceptis illis, qui, trans arctoam plagam, circa oceanum remoti sunt, quos adhuc ferunt magicis artibus, sive incantationibus intantum prævalere, ut se scire fateantur, quid a singulis in toto terrarum orbe geratur; tunc etiam potenti murmure verborum grandia cete maris in littora trahunt, aliaque multa, quæ de maleficis in scripturis leguntur, illis ex usu facilia sunt. In asperissimis etiam, quæ ibi sunt, Alpibus audiui mulieres esse barbata, viros autem silvicolas raro se præbere videndos. — In eisdem montanis agrestium tanta est copia ferarum, ut plurima pars regionis ex solis vivat silvaticis. — Ad locum hunc Scholiastes ADAMI addit: Eadem montana Romani auctores Riphea iuga nuncupant, perpetuis horrida nivibus. Scritefingi vivere non possunt absque frigore nivium: qui feras etiam suo cursu per altissimas nives prævolant.
- 24). Cfr. OTHERI PERIPLUM ed. PORTH. p. 72; ed. RASK p. 36.
- 25). Ibid. ed. PORTH. p. 78 sqq. ed. RASK p. 40. 26) Lapp. p. 45.
- 27). Hist. de Gentib. Septentrionalib. L. IV, Cap. V.
- 28). Vid. TUNELDS Geogr. D. III, S. 219.
- 29). Hoc nomine Lappones plerumque significant Russos, quia appellationem gentis iisdem proximæ, Russiæque antiquitus subjectæ, Careliorum scilicet, ad totum extenderunt imperium, æque ac Lithuani quondam eosdem Russos nuncupaverunt *Krewe*, a *Kriwitschis* Russiæ subditis sibi pro.

proximis (Cfr. SCHLÖZERS Allgem. Nordische Geschichte S. 510), unde sub nomine Karjel de Russis heic esse sermonem pro certo habet Högström, nihil tamen impedit, quin Carelios proprie sic dictos hujus rei participes credamus.

- 30). Högström l. c. p. 59 sqq. 31). Ibid. p. 157 sq.
- 32). Vid. PORTHAN ad Juust. p. 221.
- 33). Fluvius quidem per se minoribus adnumerandus est, respectu tamen habito rivuli Wähäjoki, prope Aboam in eundem sese effluentis, nomen spatiosi accipere potuit.
- 34). JUUSTENI Chron. Episcopor. p. 14 annum indicat 1317, quo extructum est castrum Kuustoënse, Fragmentum Palmsköldianum autem in Sylloge Monumentor. a Cel. PORTHAN edita p. 7 annum 1307.
- 35). Vid. JUUSTENI Chron. p. 15. Fragm. Palmsköld. hoc factum esse feria 2 Pontecostes enarrat, anno tamen omisso; cfr. Syll. Monum. p. 7.
- 36). Syllog. Monum. p. 29 sq. PORTH. ad Juust. p. 102 & 775.
- 37). Ad Juust. p. 98.
- 38). De Bircarlis legatur Diss. a Rev. FRANZÉN Præs. PORTHAN annis 1786 & 1789 Aboæ edita.
- 39). SCHEFF. Lapp. p. 54, 151 sqq.
- 40). Quia sacerdotibus, ut testantur annales Russici, anno 1240 Sveci erant comitati, expeditionem hancce originem duxisse colligas ex voluntate & jussu Pontificis GREGORII IX, qui bulla 1237 Laterani data *omnibus viris Catholicis in Svecia & vicinis insulis (terris) mandavit, ut contra apostatas & barbaros (Tavastos) crucis signaculum assumerent, eadem peccatorum venia, quam si in terram sanctam personaliter sese transtulissent, insimul concessa*; Cfr. Syll. Monum. p. 37—40; quo namque Russos deterrent, ne Tavastis auxilium ferrent, recta via cursum in fluvium Nevam direxerunt Sveci, neque mirum videtur Norvegos,

vegus, etsi iisdem non subditos, tamen jussui papali obtemperantes belli hujusce fuisse socios, quod vero de Lapponibus eousque paganis contendere non potest.

- 41). Rerum Svecicar. Medii ævi Scriptores, P. I Sect. I. p. 11.
- 42). Ibid. P. I, S. II, p. 6, 43). Ibid. S. I, p. 16, 63; S. II, p. 20.
- 44). PORTH. Syll. Mon. p. 14 sqq. 45). Ibid. p. 22 sq.
- 46). Syll. Mon. p. 37 sqq. 47). Syll. p. 42 sq.
- 48). ERICI OLAI Hist. Svecor. Gothorumque ed. MESSENIUS p. 9 sq.
- 49). Epitome Descriptionis Sveciæ, Fenningiæ etc. L. 1, cap. 22.
- 50). Cfr. Lex. Finn. Auctore G. RENVALL.
- 51). Exposuit quidem, consultis tam Russicis quam Fennicis antiquitatis monumentis (Hbrp. I, cnp. 420, Chron. Juust. p. 12. Fragin. Palmsk. p. 5), Cel. LEHRBERG, l. c. p. 135 sq. anno jamjam 1191 Russos, una cum Careliis, via maritima Aboam usque penetrasse, & nihilominus in Annalibus Novgorodicis, expeditionem hancce enarrantibus, tantummodo de Jemis, omni de Sumis mentione omissa, disseritur; quo tamen sententiam nostram supra adlatam haud refelli putamus, quia cum Russi rarius tantum ad hæcce penetraverant loca, nomen terræ proprium diutius Scriptoribus eorum ignotum permanere potuit.